

PEDAGOGISK HANDLENING
TILL UTSTÄLLNINGEN LAPPTÄCKEN I DOCKFORMAT

Sagoletare och Sagovetare

– en interaktiv sagostund

Om utställningen

Utställningen **Lapptäcken i dockformat** innehåller lapptäcken som är sydda av Doris Öberg från Hortlax, Piteå (1935–2020). Doris inspirerades av barnböcker och TV-serier när hon sydde sina små lapptäcken.

I utställningen finns exempel på detta, allt från **Nils Karlsson Pyssling** till **Hattstugan**.

Några är lite mer noggrant kopierade, medan andra är friare tolkningar. Ett exempel är bonaden **Nils Holgersson** som Doris dörrar Karin och Elisabeth komponerat.

Lapptäcken i dockformat

Doris Öberg föddes 1935 i Hortlax, Piteå. Intresset för handvävande var det största i hennes liv och hon hade också något för händning på tvillingarna TV-soffan. Det handlade om att beställa en smyckning eller någon annan. De var 20-talet när det dock lapptäcke som lög i huset. Doris fick många orderbrev och hon var med och avlade Rönningens GuldGrisen i Åreby.

1999 gjorde Doris en inventering av gamla lapptäcken i Åreby. Hon hade ett 20-tal böcker som sedan utlånades. Många av böckerna var gjorda av pysslar som hade gått från ett vanligt liv, för att sedan få sina läskiga i något annat. Årebyns och Hattstugans till exempel.

Doris var alltid intresserad av att få se sig upp.

Hon började sy lapptäcken i olika färger till dockängar och dockvagnar.

Familj och vänska började låna dockängar, dockvagnar, speglar, dockvagnar bland annat på olika lagor.

Doris sydde även bokslutningar till Doris.

Hon sydde många, vackra, fina och vackra med gester och bord.

Och Doris hade en idé till en speciell sång till byggnaden som folk den.

Doris blev också inspirerad i barnböcker och från TV-serier.

Allt detta utlöste hon resultatet av en serie på 8 styck 200 olika dockböcker med 1800-talsstilar, vagnar, vagnar med mera.

Serier som är insatta av olika symboler.

Den mest kända är i serien dockböcker, vagnar och dockvagnar. Det är också en serie i färg från olika vagnar.

18 styck böcker och material.

I denna utställning står ett urval av Doris stora samling. Samlingen har kommit till Norrbottens museum.

Doris gick av till 2020.

Norrbottens museum

Innehåll

I utställningen *Lapptäcken* i dockformat finns möjlighet att erbjuda barnverksamhet i form av sagostunder. I den här handledningen får du ett exempel på hur du kan genomföra en spännande sagostund tillsammans med barnen. Med hjälp av ledtrådar får barnen inledningsvis gissa vilken saga som kommer att berättas. Två lådor med ledtrådar till två sagor finns med som extramaterial till utställningen. Det kan du låna/ta fram inför sagostunden.

Så kan det pedagogiska materialet användas

1. Arrangören/du som mottagare av utställningen erbjuder sagostunder till skolor och förskolor, eller
2. Förmedla denna handledning till lärare/pedagoger för att de själva ska kunna hålla sagostunder i utställningen tillsammans med sin barngrupp.

Lgr 22, Centralt innehåll: Årskurs 1–3

Skönlitteratur för barn från olika tider och skilda delar av världen. Sånger, muntligt berättande, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.

Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.

Några skönlitterärt betydelsefulla barnboks författare och illustratörer.

Lgr 22, Centralt innehåll: Förskoleklass

Undervisningen ska behandla följande centrala innehåll. Språk och kommunikation: Samtala, lyssna, ställa frågor och framföra egna tankar, åsikter och argument om olika områden som är bekanta för eleverna, till exempel etiska frågor och vardagliga händelser. Samtala om innehåll och budskap i olika typer av texter.

Sagoletare och Sagovetare

– en interaktiv sagostund

Tid: Cirka 30 minuter
Målgrupp: Cirka 4–9 år

Du är en **Sagovetare** tar hjälp av barnen, som därmed förvandlas till **Sagoletare**. Tillsammans kliver ni in i sagans värld.

Sitt gärna i en ring, antingen på golvet eller på stolar. Presentera dig själv som Sagovetare och berätta att du behöver hjälp med att ta reda på vilka sagor som ska berättas.

”Jag har hört talas om att ni är Sagoletare.
Så nu behöver jag er hjälp!”

1 – Förslag på inledning av sagostunden och knyta an till utställningen

”Välkomna till Sagorummet!

*Egentligen är det här ett rum som är fyllt med lapptäcken av olika slag.
Små tygbitar i olika färger och former, som tillsammans blir roliga och fina täcken.
Alla tygbitar tillsammans bildar nya berättelser.
Ibland kan man känna igen sin egen gamla gardin eller gamla skjorta i ett täcke
och ibland så vet man vem som gjorde just det här täcket,
och då får man lust att berätta historien om just den personen.
Vissa mönster har speciella namn, då blir det en berättelse om just det mönstret.
Massor av berättelser och massor av sagor finns här.
Ibland ser man precis vilken saga ett täcke handlar om,
och ibland måste man lista ut det genom att lägga ihop olika ledtrådar.”*

Visa upp två lådor och berätta att du råkar veta att lådorna innehåller ledtrådar till två olika sagor.
Varje låda innehåller ledtrådar till en saga.

”Nu gäller det att alla ni Sagoletare gör er beredda!”

2 – Leta efter ledtrådar tillsammans

Ta upp en ledtråd i taget. Fråga barnen om de kan se vad det är. Nämn inte ledtråden vid namn. Fråga hellre

” Vad kan det här vara? ”

Om de inte ser eller förstår vad det är för föremål, hjälp dem på traven. När ni hittat alla tre ledtrådar är det dags att gissa vilken saga det handlar om.

Be barnen räcka upp handen och gissa. När de gissat berättar eller bekräftar du, i egenskap av Sagovetare, vilken saga det gäller.

” Vilken tur att jag är en Sagovetare! För jag kan ju nästa alla sagor som finns. Nu ska ni få höra... ”

3 – Berätta fritt eller läs sagan högt

Det brukar oftast vara mycket lättare att fånga allas intresse genom att berätta fritt ur minnet. Ett tips är att du först läser igenom sagan för dig själv och därefter återberättar den för barnen. Då har du som Sagovetare lättare att berätta med inlevelse, möta barnens blickar och fånga upp reaktioner. Det går naturligtvis också bra att läsa högt direkt ur texten.

När den första sagan är avslutad fortsätter ni tillsammans att söka ledtrådar till saga nummer två, på samma sätt som med den första sagan.

4 – Avslutning

Berätta att detta är två ganska gamla sagor. Fråga barnen vad de tyckte och om de har hört sagorna förut. Lämna liten stund för gemensam reflektion. Uppmana slutligen barnen att titta runt i utställningen en liten stund och be dem leta efter sängarn/lapptäcknen som representerar de två sagorna som de nyss hörde.

5 – Efterarbete, samtal

Detta innebär ytterligare 10–15 minuter på sagostunden. Ställ följdfrågor utifrån sagorna, gör gemensamma reflektioner och samtala.

Förslag på frågor finns i slutet av varje saga.

Samtalen kan även göras vid ett senare tillfälle, exempelvis i klassrummet.

Prinsessan på ärten

Det var en gång en prins som bodde i ett slott tillsammans med sina föräldrar, kungen och drottningen.

Prinsen ville gärna gifta sig.

Kungen och drottningen tyckte också att det var en bra idé, men de var noga med att han måste hitta en riktig prinsessa.

Prinsen frågade sina föräldrar:

”Hur ska jag veta att det är en riktig prinsessa?”

”Du kommer att veta det när den dagen kommer”, svarade drottningen.

Prinsen gav sig i väg för att leta efter en prinsessa.

Han reste land och rike runt.

Men alla han mötte var fel på något sätt.

Han träffade många fina flickor

som såg ut precis som prinsessor.

En del hade vackra klänningar och glittrande smycken.

En del hade långt hår, andra hade kort hår.

Alla var vackra på olika sätt,

men det var alltid något som inte stämde.

Ingen verkade vara en riktig prinsessa.

Efter att ha letat länge och väl,

tappade han modet och begav sig hemåt igen.

Det kändes som att han aldrig

skulle hitta en prinsessa som han kunde gifta sig med.

En kväll blev det ett fruktansvärt oväder.

Det var mörkt utomhus och det stormade rejält.

Regnet vräkte ner och trädens grenar piskade på alla fönster så det dånade inomhus.

Prinsen satt tillsammans med kungen och drottningen

på de sköna sofforna framför brasan i den öppna spisen.

De var verkligen glada över att slippa vara ute i ovädret.

Plötsligt hörde de hur det bankade på slottets port.

Alla tre tittade förvånat på varandra.

Vem kunde det vara som var ute och gick i detta fasliga oväder?

En av tjänarna gick i väg för att öppna porten.

Efter ett tag kom tjänaren tillbaka.

Han berättade att det stod en genomblöt flicka i hallen.

”Hon säger att hon gått vilse i skogen”, fortsatte han.

”Och så säger hon att hon är en prinsessa,

men hon ser verkligen inte ut som en prinsessa!”

LEDTRÅDAR

Vilken saga tror ni att det är?

- Prinsesskrona
- Ärta
- Flera små madrasser
- Täckes och kudde

”Be henne stiga in”, svarade drottningen genast.
”Stackars flicka, även om det inte är en prinsessa så måste hon ju komma in och värma sig.”
Tjänaren kom strax tillbaka med en flicka som gick försiktigt bakom honom.
När hon klev in i salen såg de hur hon såg ut.
Håret var rufsigt av stormen och vatten droppade från håret och kläderna var helt genomvåta.
Varken prinsen, kungen eller drottningen tyckte att hon såg ut som en prinsessa.
Hur som helst, så bad de henne sitta ner vid brasan och värma sig.
Hon fick en filt att svepa om sig och prinsen såg till att hon fick en kopp varm choklad.
Nu satt de alla vid den varma brasan.
De hade det riktigt mysigt tillsammans och när kvällen kom frågade drottningen om flickan ville övernatta på slottet tills ovädret var över.
Flickan nickade tacksamt, hon var verkligen glad att slippa gå ut i ovädret igen.

Nu visste drottningen precis vad hon skulle göra.
Hon hade en plan.
Nu ska vi ta reda på om det här verkligen är en äkta prinsessa, tänkte hon för sig själv.
Hon bad tjänaren hämta så många madrasser han bara kunde hitta i slottet.
Sedan bad hon honom stapla dem ovanpå varandra.
Sängen blev väldigt hög.
Sist av allt, tog drottningen fram en liten grön ärt.
Hon pillrade in ärtan längst ner under den nedersta madrassen.
”Hoppas du får sova gott”, sa hon sedan till flickan, som la sig längst upp på alla mjuka madrasser.
”Det kommer jag säkert göra”, svarade flickan.
”Ni har ju bäddat så fint åt mig.”

På morgonen när flickan kom ner i frukostmatsalen frågade drottningen henne hur hon hade sovit.
”Åh, förskräckligt dåligt!” sa prinsessan.
”Jag har nästan inte kunnat sluta mina ögon på hela natten! Vad kan det ha varit för något i sängen?
Jag har legat på något hårt så jag är mörbultad över hela kroppen!
Det är helt förskräckligt!”

Det var nu som de förstod att hon var en riktig prinsessa.
Endast en prinsessa skulle kunna känna av den lilla, lilla ärtan genom alla tjugo madrasser.
Så känslig hud kunde ingen ha som inte var en riktig prinsessa.
Prinsen blev glad, han hade redan börjat tycka om flickan som visat sig vara väldigt snäll och trevlig.
Han frågade nu prinsessan om hon ville gifta sig med honom.
Prinsessan svarade genast ja.
Nu ställde hela slottet till ett stort bröllop.
Prinsen fick äntligen gifta sig med sin prinsessa och de levde lyckliga i alla sina dagar.

Författare: HC Andersen, Bearbetad version

EFTERARBETE

Förslag på frågor att samtala kring

- Vad handlade berättelsen om?
- Varför tror du att kungen, drottningen och prinsen inte trodde att hon var en prinsessa först?
- Hur ser prinsessor ut?
- Varför fick hon så ont i kroppen?
- Har du någon gång känt av något som gör ont, fast det är väldigt litet?
- Vad tror du hände med prinsen och prinsessan efter att de hade gift sig?

Rödluvan och vargen

Det var en gång en liten flicka som hette Rödluvan.

Hon hette det för att hon alltid bar en röd luva som hon hade fått av sin mormor.

En dag när Rödluvans mamma stod i köket och bakade, sa hon till Rödluvan:

”Ta med den här korgen med kakor och saft och gå med den till mormor som har blivit sjuk.

Men du måste lova att gå raka vägen dit och inte lämna stigen.”

”Det lovade Rödluvan och så tog hon korgen på armen och gav sig i väg mot skogen där mormor bodde i en liten stuga.

När Rödluvan hade gått en bit mötte hon plötsligt en varg på stigen.

”Vart är du på väg min lilla vän?”, frågade han med en len röst.

”Jag ska till min sjuka mormor med en fikakorg”, svarade Rödluvan.

”Så snällt av dig, men tror du inte mormor skulle bli glad om du också tog med lite blommor till henne?”, svarade vargen.

”Jag har sett många fina blommor där inne i skogen”, fortsatte han och pekade inåt skogen.

Rödluvan tyckte att det lät som en bra idé, så hon lämnade stigen och gick in i skogen.

Där växte det fullt med vackra blommor som hon genast började plocka.

Så fort Rödluvan hade försvunnit ur sikte sprang vargen det fortaste han kunde hela vägen fram till mormors stuga och knackade på den lilla dörren.

”Vem är det?”, ropade mormor där inifrån.

”Det är Rödluvan! Jag är här med en fikakorg till dig!”, svarade vargen med sin allra mjukaste röst.

”Åh, så trevligt! Tryck bara ner handtaget och kom in, dörren är öppen!”

När vargen kom in i stugan kastade han sig omedelbart över stackars mormor och slukade henne hel. Så hungrig var han!

Vargen var mycket slug och tänkte att om han hade kunnat lura mormor så lätt, skulle han nog kunna lura Rödluvan också.

Så han tog på sig mormors nattmössa och glasögon, kröp ner i sängen, drog upp täcket till hakan och lade sig att vänta.

LEDTRÅDAR

Vilken saga tror ni att det är?

- Röd luva/mössa
- Fikakorg
- Varg

Efter en liten stund knackade det på dörren.

Vargen ropade: "Kom in, kom in! Jag ligger i sängen!"

Rödluan öppnade dörren, gick in i stugan

och sedan bort till sovrummet

med sin korg och nyplockade bukett med blommor.

"Men mormor, vilka stora öron du har!", utbrast hon förvånad.

"Det är för att jag ska kunna höra dig så mycket bättre", sa vargen.

"Men mormor, vilka stora ögon du har!" sa Rödluan då.

"Det är bara för att jag ska kunna se dig så mycket bättre", svarade vargen.

"Men mormor, vilka stora tänder du har!" sa Rödluan.

"Det är bara för att jag ska kunna äta upp dig så mycket bättre!" vrålade vargen

och med ett stort skutt hoppade han upp ur sängen

och slukade även Rödluan hel.

Nu var vargen så mätt och så trött,
att han somnade.

Han sov som en stock och snarkade

så att det ekade i hela den stora skogen.

Då kom en jägare gåendes utanför mormors stuga.

"Värst vad den gamla damen snarkar högt", tänkte han.

"Kanske bäst att jag går in och ser att allt står rätt till."

Sagt och gjort.

Jägaren knackade på mormors dörr,

men när ingen svarade steg han försiktigt in i stugan.

Han tassade in i mormors sovrum och fick till sin förskräckelse se en stor,

hemsk varg som låg i sängen

med mormors nattmössa på den raggiga skallen.

När jägaren såg hur tjock vargen var

förstod han genast vad som hade hänt.

Han tog fram sin kniv och skar mycket försiktigt

upp magen på den sovande vargen.

Ut hoppade inte bara mormor, utan även Rödluan.

"Åh vad mörkt det var i vargens mage!"

sa mormor med darrande röst.

"Vi var så rädda, tack för att du räddade oss!"

sa Rödluan och kramade om jägaren.

Nu gick jägaren ut på gården
och hämtade några stora stenar.
Han lade stenarna i vargens mage
och sydde sedan försiktigt ihop magen igen.
Jägaren, Rödluvan och mormor
gömde sig sedan bakom ett träd,
för att vänta på att vargen skulle vakna.
Efter ett tag såg de hur vargen gäspade och sträckte på sig.
De hörde vargen stöna och säga:
"Aj, aj, aj – så ont i magen jag har.
Jag måste ha ätit alldeles för mycket!"
Vargen lunkade i väg mot skogen och kom aldrig mer igen.

Mormor och Rödluvan
tackade jägaren för hjälpen.
Nu kunde mormor gå och lägga sig igen
och fortsätta vila.
Hon åt de nybakade kakorna och drack av saften.
Snart kände hon sig bättre igen.
Och Rödluvan, hon gick raka vägen hem till sin mamma.
Från den dagen lämnade hon aldrig stigen igen.

*Rödluvan, ibland kallad Rödluvan och vargen, är en europeisk saga.
De mest kända versionerna härstammar från Charles Perrault och Bröderna Grimm.
Bearbetad version.*

EFTERARBETE

Förslag på frågor att samtala kring

- Vad handlade berättelsen om?
- Vilken känsla fick du av berättelsen? Var det något som var otäckt?
- Gjorde Rödluvan något som var bra?
- Gjorde Rödluvan något som inte var bra?
- Vad tror du hände med vargen?